marksizam i metafizika (II)

aleksandar m. petrović

Antropologija Marksova vidimo da se zasniva na shvatanju, da je čovek postao **sam predmet svoje obrade** do ravni stvaranja, čime je istaknuto kao samohtenje krajnje samostalnosti. Time što osnov postojanja čovek nema »izvan sebe« kao »vlastito delo«, sam pojam stvaranja (po Božjem liku i podobiju) obesnažen je i smešten u »privatno vlasništvo« **narodne svesti,** jer se bavi isključivo »evidentnim datostima praktičnog života«. Iz ovoga zaključujemo da je ekvilibristika sa pojmovima **stvaranja** i **stvaralačkogst,** kao i **delo** i **praksa** obesmišljenja, jer je orijentisana na deduktivnom karakteru protivrečnog smisla ljudske čulnosti. Religiji svostven pojam natčulnog poseduje drugi poredak usmerenosti značenja, negoli naučni pojam koji takođe ne polazi od čulnih podataka neposredno ograničenog područja prostih opažaja. I sve dok poređenja snage dokazivosti teku, zauzimanjem za rezultate ispitivanja geognozije i genetičkog načela »generatio aequvioca« izgleda da je teološka ikonotiktika (za nas značajni »kult predaka«) stavljena u pitanje, da bi se argumenti izmakli i ustupili mesto erističnosti. Na pitanje ko je stvorio prvog čoveka i prirodu Marks odgovara: »Ja ti mogu samo odgovoriti: samo tvoje pitanje proizvod je apstrakcije. (nije li svako pitanje proizvod od bremena konkretnih datosti misiono izažeto i olakšano dokučivanje suštiastvenosti /Wessen/?) Pitaj se, kako dolaziš na ovo pitanje; pitaj se, da li tvoje pitanje ne dolazi sa stajališta na koje ne mogu odgovoriti jer je **izopačeno?** Pitaj se da li onaj progres kao takav postoji za razumno mišljenje?« (tamo, str. 286) Očigledan emotivni naboj smera suprotnog superiornoj blagosti, teži za izolacijom od vanrazumnog pripisijući pojmove »neprirodnosti i nečovečnosti«, čime se gubi smisao motivisan željom da se sve obnavlja i pojedinac postoji izolovan »za društvo« — totalno raspoloživ za politbiroovsko komandovanje. Dakle, opet jedna dvostruko uspostavljena semantička struktura pojma idiotizma, određuje ispravnost stanovišta — jedanput čovekova samostalnost (od Boga), u smislu života kao »mog vlastitog dela bez ikakvog temelja van mene«, drugi put kao nepoželjna samostalnost u odnosu na prirodu i čoveka koji bi se zamišljali kao nešto nepostojeće koje misli. Međutim, iz ovih samom prirodom interpretacije prouzrokovanih nesporazuma, može se zaključiti kako ekvilibristika i imputiranja nisu slučajna. Štaviše, ona vode u pravi teorijski ćorsokak, želeći da uzme zdravo za gotovo kako obezglavljen Hegelov logički ustav posredovanja u kom sredstvo izlaganja misli funkcioniše samo za sebe, tako i gotovo nekontrolisanu obuzetost utopijom njegove verzije »prirodne svesti«. Iz tugaljive sfere svoje »filosofije religije« koju amputira sinkretičkim sredstvima »ad Feurbach«, Karl Marks u svojim mladim »mišljenjima revolucije« putuje pravo u — **komunizam:** »Ateizam kao poricanje te nebitnosti (prirode i čoveka), nema više nikakvog smisla, jer je ateizam negacija Boga i postavlja tom negacijom postojanje čoveka; ali SOCIJALIZAM KAO SOCIJALIZAM ne treba više takvog posredovanja; on počinje od teorijski i praktički osjetilne čovjekove prirode i prirodne svijesti kao bića. On je pozitivna čovjekova samosvijest koja nije više posredovana ukidanjem religije, kao što je zbiljski život pozitivna čovjekova zbiljnost, koja nije više posredovana ukidanjem privatnog vlasništva, 0komunizam.« (tamo, str. 286, 287) Na ovom putu mi bi komotno mogli da mu poželimo sreću kao kod onih »srećnih aboridžina« na kojekakvim izmaštanim geografijama »ostrva sreće«, da mladić nije u sazrevanju postao anksiozan, te ono što teorijskim racionalizacijama nije uspelo kao »pozitivno rešenje« voluntarističkih zahvata, nije pretočeno u ideološku oštricu usmeravanja na stravičan teror koji će potresti svet. Kao što će nesuvislost spisa koji je izdao zajedno sa Fridrihom Engelsom — »Sveta familija« po svom frivolnom tonu naopakih tumačenja dogmatoloških pretpostavki hrišćanstva postati primer brutalnosti imputacija i podmetačkih pripisivanja, tako će i spomenuto »privatno vlasništvo« postati tema koju će Marksov radnički pokret da likvidira zajedno sa kapitalistima koji su »fanatici oplođavanja vrednosti« (Kapital). Rani teks iz 1844 — »Privatno vlasništvo i komunizam« uzima za gotovu i zrelu »činjeničnost« — »zlonamerne eksploatacije čoveka od kapitala«, kao vida dokučivanja istine svega što jeste i postoji. Međutim, ta veza nije mišljena nimalo »apstraktno«, jer pojmovni uzor ili ejdetski lik uvidanja može da znači: »da se i sam svet tzv. »činjenica«, nalazi u još jednom svojstvenom praobliku« (Hegel).

Oprema ovakvom stavu za Hegela se nalazi u samoj istoriji, a sama ona time pokazuje tragična obeležja. Tako se poglavlje o apsolutnom subjektu u **Fenomenologiji duha** po pitanju ostvarenja umne samosvesti same sobom, koja se naziva: »Zakon srca i bezumlje taštine«, najverovatnije odnosi na događaje oko francuske buržoaske revolucije. Ona je svoj bunt izrazila u rečima Bratstvo, Jednakost, Sloboda, da bi u ratu, uz mnoge žrtve, završio u drugačijem vidu despotizma; te zakon svih srca kao opšti reprezentant ličnosti, nije i ubedljivo—opšti kao nužnost: »Ono, dakle, što izgleda javni poredak jeste to opšte ratovanje, u kojem svako grabi za sebe sve što može, vrši pravdu nad pojedinačnošću drugih i učvršćuje svoju pojedinačnost koja isto iščezava blagodareći drugima. Taj javni poredak jeste **tok sveta,** privid jednog trajnog hoda koji predstavlja samo jednu zamišljenu opštost, i čija sadržina jeste naprotiv ništavna igra utvrđivanja pojedinačnosti i njihovog ukidanja. . . Druga strana je ono što je opšte, kao mirno suštastvo, ali upravo zbog toga samo kao nešto unutrašnje koje svakako nije takvo da ne postoji, ali ipak ne predstavlja neku stvarnost, te stvarnim može da postane samo ukidanjem individualiteta koji je sebi prisvajao stvarnost.« /G. V. F. Hegel: **Fenomenologija duha,** prev. Bgd., 1979, str. 224/ Ako je konkiretno-čulni, realan čovek postavljen u neposrednost društvenih formacija određenih istorijskih sklopova satzv. »prirodnom svešću« i suština ili rodna samouspostavljenost; onda (vraćajući stvar), dopiremo do relativizma unutar rodne određenosti. Podela rada, mora i beda njegovog podivljavanja u trci za bogatstvom i dobiti koja zapada čoveka, još nije dovoljan razlog da se čovek odredi praktičkom sferom obitavanja, koja isključuje teorijski smisao, kao što religiozni osećaj i potrebu istiskuje i preuzima tzv. »ekonomski čovek«, ohlađen i prema ateizmu. Kao da ova hladnoća nije ništa drugo nego osvetnička surovost ignorancije, i krajnji odgovor na — lokalne neprevde, čije je uopštavanje surovost. Ne samo religija sa svojim porukama, već i filosofija koja zahvata njihovu složenost i nesvodivost, »opasno utopijsko obestvarenje konkretnog čoveka«, koji u zbirci misli traži »imaginarno oslobođenje«, od surovosti i poniženja u »stvarnom« društvenom opstanku, vlastitosti materijalne okoline. Tu proizvodnu stvarnost istorije, ne određuje samo stepen razvijenosti i međuljudski saobraćaj, već i svest — ljudi proizvode »ideje«, »predstave« — iz te materijalne delatnosti, ali ako je odvajaju od te materijalne osnovice, preti im »izopačavanje kao obestvarenje«, što je po Marksu presudno uticalo (preko podele rada na materijalni i duhovni) na grupno-svojinski prestiž, i izdvajanje fenomena vlasti. »Čisto mišljenje« i na protivrečnost proletarijat, kao »najdublja beda čovečanstva«—izranjaju zajedno kao karikature—prvo mišljenje odvojeno od materijalne baze kao karikature vladavine; drugo sloj ljudstva kao reprezentant karikature društvenog bića.

Sve ove stavove Marks je ispisao, razmatrajući spise mladohegelovaca, čija mu je »apstraktna kritika« pojedinih delova sistema velikog mislioca, »otvorila oči.« **Nemačka ideologija** je spis, u kom Marks potpuno izobličava pojam tzv *»proizvodnje svesti«*, identifikujući svetski duh kao **»svetsko tržište«.** Pojedine se individue samo ovim putem (obogaćivanja materijalnom proizvodnjom) oslobađaju različitih **nacionalnih i lokalnih ograda,** ulaze u praktičku vezu s proizvodnjom (takoder i duhovnom) cijeloga svijeta i dobivaju mogućnost da steknu sposobnost da se koriste ovom svestranom proizvodnjom cijele zemljine kugle (tvorevinama ljudi)«, te dalje: »Vladajuće misli nisu ništa drugo do idealni izraz vladajućih materijalnih odnosa, tj. u obliku misli izraženi vladajući materijalni odnosi; dakle, idealni izraz odnosa koji baš jednu klasu čine vladajućom, dakle misli njene vladavine. (/K. Marks, F. Engels: Rani radovi, Prev. Zgb., 1976, str. 383; 393/394/

Određujući stvar »odozdo«, Marks je silno prenapregnuo i pojam rada i pojam vladavine, te ta dva međusobno isprepletena i odlučna metafizička pojma, kao osnovne fenomene ljudskog opstanka, te svedeno zloupotrebio za svoj projekt izmene sveta, gubeći iz vida krajnji lik takve vlasti kao volje za moći terora, represije, huliganstva, i razobručenja u lošu beskonačnost proizvodnje zastrašujućih formi presije do spremnosti na teror i ubistva; u kojima je inicijator ravnodušan. Očigledno je da Marks »idealni izraz vladajućih materijalnih odnosa tj. u obliku misli izražene vladajuće materijalne odnose« kao svojevrsnu formalizaciju iskustva, vidi kao interes mržnje prema opštoj vlasti, s jedne strane, koja to iskustvo toliko osujećuje u »slobodi mišljenja« da ga neposredno iskrivljava, a s druge strane, spreman je da ukine svako poverenje prema mišljenju. Stvar se zaista može objasniti onom slikom koju je Hegel upotrebio za francusku buržoasku revoluciju, da je obrnula stvari sa nogu na glavu, te još poznatijom Marksovom parafrazom njegovog i Hegelovog načina mišljenja. On prosto insistira na onome što naziva »ovostranošću«, dovodeći u svom iskrivljenom predstavljanju gotovo svaku vrstu zamisli »transcendencije« do karikature, i žigošući je rečju kojoj je pridao najgrublji i krajnje pogrdan smisao — »apstraktnost«.

U drugoj tezi »Ad Feuerbach« on zahteva **konkretnu** (čulnost iskustva i potvrde) dimenziju tipologije svesti, a tzv. **apstraktnu** vidi kao golu idealističku tvorevinu koja »ljudima otima energije« i gura ih u otuđenje od sebe samih. »Opijum za intelektualce«, dakle, figuriše kao apstrakcija. Ovde se nećemo pozivati na precizno izdejstvovan smisao Hegelovog spisa »Ko misli apstraktno«, potpuno ugrađenog u logički ustav njegovog hipermetafizičkog stanovišta razumevanja bitisanja, nego ćemo stvar zaoštriti na liniji filosofija-kvazifilosofija uopšte. Onaj ko ne može da apstrahuje od nevažnog i spored-

(5) Ova tzv. »real-socijalistička«. opcija, toliko je kompromitovana da o podvali ovakve vrste vulgarnog prenosa uticaja materije na svest ne treba dokazivti bilo šta. Nadražena Marksova svest u ovim pasažima dodiruje dno bezumlja, o kojem će verovatno merodavni psihijatri iskazati svoje mišljenje. Da psihologija znanja u autoritarnom sklopu njegove ličnosti davno otkriva maligna jezgra, sada nije nikakva tajna, jednako kao što bi i bilo koja antropološka procena ovakvog stava u žestini nesumnjivosti ovakvih teza našla jedino zadrtost i primitivizam, koji je zgodan za hajke i progone, ali teško i za bilo kakvu raspravu. Samopogon slike sveta, po ko zna koji put kao bezuslovna totalitarna ideologija projektuje to u glave drugih, a zatim protiv njih piše harange i drži im opela, zamišljajući da su sasvim udobne fotelje za buduću soc-realnu i soc-nadrealnu birokratiju marksističke sholastike, kad se vlast totalitarno osvoji.

(6) Budući da je ovo posmrtno spominjanje doajena sentimentalističkog patosa »marksističkog humanizma« i prvaka »inženjerije duša« na našim prostorima — Vanje Sutlića — nešto što više liči na nekrologiju, nego li spor u idejnom smislu, treba biti kratak. Njegov spis »Bit i suvremenost« pokazao se i njemu samom kao sasvim nebitan, a savremen samo za drugu polovinu XIX veka. Knjiga koja je ovu trebala da baci u senku: »Praksa rada kao znanstvena povijest«, doduše, pokazala je svoju savremenost u sličnosti sa titularom bezličnog boga rada u nacističkom ideału »vođenja Vođe«, s tim da tu veselu budućnost nije mogao da predvidi u potpunosti. Kult velikog vođe kome je Sutlić teorijskim tezama snažno doprinosio, raspao se u param parčad, pokazujući kako ugledanje na Hajdegera nije urodilo čak ni sa mestom rektora u soc-realističkoj sredini, premda se zdušno trudio.

nog u konstituciji neke teorije pre svega nije vođen istinoljubivošću, a još manje ljubavlju prema mudrosti. Uslov bilo kakvih gnoseoloških kompetencija na polju dokučivanja fenomena, jeste njihovo **izdvajanje** radi osvetljavanja i logičke deskripcije. Budući da je konkretizacija nešto što usleđuje apstrakciji, da je **srastanje** ono što usleđuje izdvajanju i osvetljavanju, valja reći da bez nje nema osvetlane i razgovetne idejnosti, te da se tada sve valja samo u poljima sumaglica, tmina i kamuflaža. Da zaključimo: Karl Marks s jedne strane s prezirom diskvalifikuje »mističke teorije« filosofije, uvodeći kao samozvani mesija »tajnu« čulne predmetnosti i »konkretnih odnosa«, a s druge strane ovo kvazimesijanstvo opet iz materijalističkog galimatijasa izdvaja neko »jedinstvo mnogostrukosti« kao »procese sjedinjavanja u mišljenju« koje svoj vrhunac poseduju u doradi teorijske pripreme za »konkretnu izgradnju« kvazibožanstava po koje kakvim kultovima ličnosti razasutim diljem istočne zemljine hemisfere.

Desetak godina pre objavljivanja prvog toma **Kapitala,** tačnije, 1857—1858 g., Marks je objavio svoj pristup metodologiji izlaganja po pitanjima političke ekonomije — **Grundrisse der Kritik der politischen Ökonomie,** gde (str. 27 prev.) pojam **celine,** mislene celine, jeste proizvod glave koja misli, koja prisvaja svijet na jedan način koji joj je moguć, na način koji je drukčiji od umjetničkog, religioznog, praktičnoduhovnog prisvajanja toga svijeta. **Realni subjekt** produžuje da postoji sve vrijeme izvan glave u svojoj samostalnosti; dokle god se glava naime odnosi prema njemu samo spekulativno, samo teorijski. Stoga i pri **teorijskoj metodi** predstava mora stalno imati u vidu subjekt, društvo, kao pretpostavku.« (tamo, str. 27)

Osnovne crte političke ekonomije, prev. Zgb., 1977, Marks zamera Hegelu da realno shvata kao rezultat mišljenja koje se u sebi sjedinjuje, u sebe udubljuje, i putem konkretizacije apstraktnih pretpostavki, samo iz sebe kreće; dok on za svoju totalitarnu tezu uzurpira i odbačeni pojam duha: »reprodukcija u duhovno konkretno«. Subjekt nije dakle samoizvijajući napor dokučivanja koji (voljno — nesvesno) izvršava mišljenje, s tim da je mislilac samosvestan u pogledu nosioca saznanja; već neka surova sporednija moć, koja prerađuje opažanja i predstave u pojmove, (slikovito: proizvod glave koja misli), premda važi: ». . .da jednostavnija (u smislu rudimentalnija P. A.) kategorija može izražavati odnose koji vladaju u nerazvijenijoj cjelini ili podređene odnose neke razvijenije cjeline, (odnose) koji su historijski već imali egzistenciju prije no što se cjelina razvila u pravcu koji je izražen u konkretnoj kategoriji. Utoliko bi tok apstraktnog mišljenja, koje se od najjednostavnijeg penje ka složenom, odgovarao zbiljskom historijskom procesu. I tako, mada je jednostavna kategorija historijski mogla da postoji prije konkretnije kategorije, ona može u svom punom intenzivnom i ekstenzivnom razvitku da pripada upravo samo složenijim oblicima života, dok je konkretnija bila potpunije razvijena u nekom manje razvijenom obliku društva.« (isto, str. 28/9) Ova ekvilibristika sa pojmovima koja vodi u potpunu smetenost, trebala bi da nam saopšti kako ne samo da »izuzeci potvrđuju pravila«, nego da su i pravila i izuzeci proizvoljni, slučajni, bez uzroka i jedino fenomenološki deskriptivni u smislu volje koja nadire. Voluntarizam koji je ovde sasvim utemeljen kao brkanje svega sa svime, bez smisla i reda, naterao je Karla Kauckog da izjavi kako rodonačelnik »naučnog?« socijalizma jeste »sam posvjedočio da pod diktaturom nije mislio ukidanje demokracije« (**Diktatura proleterijata,** Zgb., 1979., str. 184), a u svom spisu **Od demokratije do državnog ropstva,** da kaže kako je diktatura proletarijata zamišljana »bez stajaće vojske, bez političke policije i samo sa neznatnim funkcijama« (tamo, Beograd, 1985, str. 250), zaključujući: »Ako ovo nije demokratija, mada, doduše, ekstremna, onda ja ne znam šta bi trebalo da bude demokratija.« (**tamo,** str. 277). Odgovor je jasan i jednostavan svima onima koji nisu zaraženi ovom opakom mentalnom boljkom revolucije i opijeni silom kabadahijske umnosti »radničkog pokreta« — demokratija je, ni više, ni manje nego ono, što je »truli kapitalizam« biračkom voljom narodne većine ustanovio svojim državnim aktom kao ustavna jemstva pravne države i slobode ličnosti svakog pojedinca. Onaj Marksov »pretpostavljeni i realni subjekt« koji nije idealni »proizvod glave koja misli« jeste jedan obezličeni voluntarista za kojeg verovatno »ništa nije toliko sveto da ne bi moglo da bude promenjeno«.

Ilustrativni primer ovog s jedne strane gledano iracionalnog voluntarizma, kao i s druge strane navedenog kvaziteorijskog determinizma koji smo naveli iz **Grundrisse. . .,** jeste spis na koji je sa dovoljno kritičkog sluha i odličnom elaboracijom upozorio Nikola Milošević u svojim knjigama **Psihologija znanja** i **Antinomije marksističkih ideologija** (boljševizam, staljinizam, marksizam). To je partijsko uputstvo za delovanje komunistima ili tzv. **POVERLJIVO SAOPŠTENJE,** u kome se Marks okomio na predstavnike Engleske u »Internacionali«, zbog toga što nije verovao u njihov »revolucionarni elan«, koji je previdio u Ircima, premda sa teorijom »naučnog socijalizma« to i nema neke veze. Nikola Milošević otkriva u **Poverljivom spisu** Marksovu »neuralgičnu tačku sopstvene sheme lukavstva uma«, kada ono što ne može da izvede sama radnička klasa Engleske, **može da nadoknadi Generalno veće,** time što će i bez te radničke klase da ubrza revolucionarni pokret svuda, putem svojih profesionalnih revolucionara kroz »duh uopštavanja« (terorizmom i falsifikatima) povući »veliku polugu« opštenarodnog nezadovoljstva i buntovništva; sasvim jezuitski i zaverenički. Ta voluntaristički iracionalna politička taktika kojom su se kasnije obilato služili jezuiti levice — Lenjin, Bakunjin i Staljin, odigrala je u smislu neke zaista nerazjašnjive međunarodne zavere i svoju ključnu ulogu u najvećim društvenim lomovima Istočne Evrope, kao i kod nas u toku trajanja II Svetskog rata, kao lukavo izveden građanski rat protiv »reakcionarnog sistema demokratije«, »antimonarhizma« — tzv. srpskog hegemonizma«, a kod današnjih »oslobodilaca« u tom građanskom ratu figurišu kao »nazadnjačke, mračne snage prošlosti«. Kako su komunisti, »avangarda radničke klase«, uglavnom sami o sebi imali najlepše mišljenje udobno održavajući vlast zadobijenu krvlju i naivnim povere-

Franz Upsnap

(7) Istaknute uloge u nacističkom pokretu koje su imali Jirgen i Hajdeger s obzirom na teme rata i revolucije, sasvim su dobro oslikane i u teorijskim radovima. Spis *Radnik* poručuje: »Man muss jedoch sehen, dass dieses Ereignis, das in seiner ersten Phase als Weltkrieg auftritt, in der Zweiten als *Weltrevolution erschient,* um dann vielleicht nach Belieben wieder in kriegerische Formen umzuschlagen.« /E. Jürgen, *Werke,* Bd. VI (*Der Arbeiter,* Stuttgart, 1963, s. 169)/ Znamo li da u drugom tomu zloglasnog spisa *Moja borba, Voda* naglašava svoje mišljenje o Karlu Marksu: »*Karl Marx war Wirklich nur der eine unter den Millionen, der in dem sicheren Blick des Propheten die wesentlichen Giftstoffe erkannte. . .*«/Adolf Hitler, *Mein Kampf,* II Teil, Leipzig, 1943. s. 420/, onda ni Hajdegerovim pridavanjem njegovim spisima dubokomislenih obrata ne treba dodavati smisao koji prevazilazi ovo Vođino oduševljenje. Samopogon u totalnom obračunu sa običnošću i prosečnošću, koji je kompleks Hajdeger nosi u sebi kao sopstvenu kob, pokriva njegov čuveni DIE KEHRE, obrat, revolucionarnu praksu instancije superiornosti koja u nadčovečansko ime ima pravo da sprovodi nasilje i teror. Budući da se opekao sa denuncijacijama u akcijama »čišćenja« kao frajburški »voditelj Vođe«, počistivši Huserla, kome je dugovao filosofsko obrazovanje i ciničnо posvetio »Sein und Zeit«, urnišući Jaspersa i mnoge druge znane i neznane naučnike, okrenuo se nasilju nad mentalnim sklopovima, sprovodeći nasilje nad jezikom i narodnim duhom, presvukavši se u odeću, ne više nacističkog ideologa, nego švarcvaldskog seljaka, isterujući filosofsko manekenstvo i u oblasti narodnih nošnji i mentalnih osobina, simulirajući time istinskog nacionalistu; vuka u jagnjećoj koži.

(8) »Objektivizacija forme«, koja stavljena agitatorskim sredstvima u samopogon znači »mobilizaciju masa«, preko potrebna svakom totalitarnom *Vodi,* postaje »totalna revolucija« sa svojim jasnim obeležjima terora nad neistomišlje-

njem naroda, nije na odmet da se još jednom spomene njihov teorijski »otac i tvorac« kroz vanredno pronicljiv zaključak Nikole Miloševića: »Sudeći po Marksovom »Poverljivom saopštenju«, avangarda nije, poput Hegelovog apsoluta, neka sila koja iz pozadine pušta istorijske subjekte da, sledeći svoje neposredne interese, za nju rade, već **apsolutni subjekat oličen u partijskom političkom vrhu,** koji direktno uśmerava delatnost proleterijata... Jer, onaj ko bi da druge subjekte svede na nivo velikih ili malih poluga i da njihovo spontano delovanje podredi nekom svom sopstvenom planu, nad kojim oni nemaju nikakve kontrole, smerajući uz to da pod vidom diktatorskih ovlašćenja prigrabi apsolutnu, despotsku vlast, taj neko je, u psihološkom pogledu, svakako autoritarna ličnost.« (str. 311, 314)

Vratimo li se odavde ponovo onim sumnjivim »pukotinama Hegelovog panlogizma« i dezavuisanosti njegovog sistema na pitanju **Apsoluta** (od **ab-solvo:** odrešiti, otpustiti, oprostiti — bezuslovnog), valja da ustanovimo kako je upravo njegovo kretanje u kruženju na sve višoj ravni trojične teologije nadilaženja beznačajnog i prolaznog, zapravno temeljna vrednost filosofske dijalektike, koja podjednako važi kod njega, kako je inaugurisana kod Platona i razrađena u novoplatonizmu. Metoda kretanja pojma kao razumevanja celine (lica, naličja i ishodišta stvari; **monê proódos, epistrophê** kod Prokla), u kojoj su zalog mišljenja i njegov postupak usklađeni kao tzv. »tema i metoda«, nije nikakva veštačka tvorevina »prenošenja subjekta u svest«, nego izvorni postupak osveštavanja prvobitno u nesvesnom datog sadržaja svesti. On se nije izdigao ni nad kakvom osnovnom društvenog viška rada kao »nadstrojka«, niti može da izrazi nešto više od ma kakvom socijalnom politikom falsifikovanog cilja i namera, od sopstvene snage, sjaja i samosvesti, koja mu služi ili ne služi na čast. Smešna tvrdnja koja odslikava sužene horizonte i stravičan kompleks inferiornosti u interpretaciji, da Hegelova produkcija svesti Apsoluta odgovara tipologiji raspodele viška rada po vladajućim interesima društvenih klasa kao njena »slika sveta«([5]), i nije ništa drugo do rudimentarni polazni osnov za razradu »Teorije odraza«, po ograničenosti čuvenog Todora Pavlova, sa kojim je uspešno povedena i dovršena polemika povodom tzv. »autonomije umetnosti«. Ali, s time se sve još ne okončava. Biologizam struje frojdo-marksizma koji se udublju je u nagonsku stranu ljudskog bića i zaista poseduje neke humane kvalitete, ide ukorak sa tzv. »Heil-degger marxizmom« koji peva posmrtna opela metafizici pozivajući se na stav: »S obrtanjem metafizike, koji je izvršio već Karl Marx, dostignuta je krajnja mogućnost filozofije...« (M. Heidegger, **Die Ende...**) Sam Heil-degger je teška vrsta cizioniste obučenog u ruho pesimiste, koji sada nema više za uzor Frajburški univerzitet za obuku nacista na temelju Mein Kamph-a, pa piše: »Teorija« sad znači supoziciju kategorija kojima se priznaje samo kibernetička funkcija, a poriče svaki ontološki smisao poriče svaki ontološki smisao. Gospod/stv/uje ono operacionalno i modelično predodžbeno-računajućeg mišljenja.« (M. Heidegger, **Die Ende der Philosophie und die Aufhebung des Denkens;** prevod iz **Čemu još filosofija,** Zgb., 1978 str. 205—7)

Pored ove katastrofalno svođene kritike Hegela koju smo pratili u interpretaciji najvećeg neprijatelja suvislosti nacionalnih i pragmatično određenih ideja na području socijalne misli i političke umnosti, Karla Marksa, imamo sada i jednog tzv. »desničara«, koji se s njim u gotovo svim važnim crtama slaže — Martina Hajdegera. Moram da priznam kako je kod svih izazivalo čuđenje da jedan »Marksolog« kao što je dični Vanja Sutlić sa jednakim nadahnućem govori o sferama političkih racionalizacija kod Marksa, Ničea i Hajdegera uprkos diskrepancijama koje njemu uopšte nisu smetale. Real-socijalistički marksizam u intelektualnim krugovima odmenilo je »praksisovstvo« i »marksologija« u podjednakoj meri. I kao što je ordinarni falsifikat i natezanje nekog »Mladog Marksa« kao buntovnika pravde i istine (gotovo pugačovljevskog tipa narodnog tribuna) sa uspehom ispiralo mozgove mnoge na bunt gotove mladeži, tako je ova »marksološka« austro-ugarska varijanta sa oreolima »aristokrate i nadmoćnog intelektualca« još besmislenija i mučnija. To je, štaviše, krajnje dovršavanje uličičkog posla datog po komandi CK SK severnih regija koji je započeo sa svojim razaranjem uma (svog sopstvenog) Đerđ Lukač, a pokušao da dovrši Fakultet političkih nauka u Zagrebu na čelu sa sivom eminencijom zagrebačkog gradskog komiteta komunističke partije, Vanjom Sutlićem.([6])

I ideja mobilizacije širokih masa u »metafizici radnikovog lika« i njegova smešna karikatura u postrevolucionarnom razdoblju okupljanja na »davanje podrške istinskom socijalizmu« liči više na pogrebna kukanja i plakanja. Ako se »sve biće« javlja kao »materijal rada«, a pri tome se glavni krivac vidi u tzv. »kapitalističkom sistemu«, to su podjednake ale i bauci nacističkih i revolucionarnih avangardista, gde u svakom slučaju fenomen čoveka jednako smeta i jednim i drugima (drug) ima. U tzv. »radniku« koji je čoveka već sveo na jednoumlje poimanja umrtvljenog i upotrebnog predmeta obrade u poboništvu ili sukobu sa »načelom kapitalizacije«, kao šrafić u mašineriji tehnološkog ovladavanja prirodom ili količinska masa koja bi zagovarala od Vođe udeljenu misao o »vladavini poezije« — »tiraniju usmerenog sentimentalizma«, susreću se sve one poželjno obrađene osobine koje su potresle stari kontinent i načinile stratište od Sveta. Radnik je time postao oblik bivanja koji ne može da se identifikuje kao neko ljudsko biće, nego kao lik pojedinačnog čoveka, koji sistemski usmeravan, svoj opstanak izručuje vodstvu centara moći i njihovom premoćavanju.([7])

Jedan od istaknutih kontroverznih pobornika ideja socijalizacije i nacizma, Ernst Jinger (E. Jünger), u svojoj podeljenoj karijeri Firerovog bojovnika, poluinteligenta i pisca, na tragu Marksovog obezličenja čoveka koji nacizam usmerava u militarističkom pravcu, formuliše i novu idolatriju »krivca svemu«: »TEHNIKA je način na koji radnikov lik mobiliše svet... U tom je smislu tehnika dominacija nad jezikom koji preovladava u prostoru rada. Taj jezik nije manje značajan ni manje dubok od bilo kod drugog jezika, jer ne poseduje samo vlastitu gramatiku, već i **vlastitu metafiziku.** S tog gledišta mašina igra jednako sekundarnu ulogu kao i čovek, jer predstavlja samo jedan od mnogih organa pomoću kog se taj jezik govori... Taj oblik isto tako zahteva **totalnu mobilizaciju** kao što razara sve što mu se suprostavlja«. E. Jünger, **Der Arbeiter,** Stuttgart: Cotta, 1982. s. 165). U liku **Totalne Mobilizacije** tiranisanja ognjem i mačem u ime poezije, kreće se na teorijsku racionalizaciju »fronta rada« i njegovo već poznato pretvaranje u FRONT RATA.([8]) Fizičko ratovanje vodi se zapravo protiv ideja tzv. METAFIZIKE, u onom smislu u kom je ona bila dokučiva njenim tumačima i revolucionarnim protivnicima, kako u levom, tako i u desnom bloku.

Ova »kritika kritike«, zapravo je pravo vraćanje filosofije samoj sebi ili svojim korenima u mitosu, znamenjima, šiframa duha, kroz koje se teorijski stav menja i potvrđuje, izlazeći u izlaganje bez ikakvih obezbeđenih i osiguranih spoljašnjih zaštita koje bi već unapred odlučivale o ishodu takmičenja oko istinitosti. Istraživanje, dakle, nije samo borba za utvrđivanje i dovijanje oko osiguranja matodologije, da bi se posle sve odvijalo rutinski, nego jepre svega jedna utakmica i zajednici traganja bez spoljašnjih ovlašćenja i nameštenih rezultata. Filosofiranje koje traga za stvarima iznad fizike, te onima koje i fizičku egzistenciju, između ostalog omogućavaju, pre svega je jedna igra duhovnih snaga, jedan drag i lep napor koji nosi unutrašnje zadovoljstvo i pre svega zadovoljava istinoljubivost, čak i znatiženju, pa i obrazovni prestiž čoveka. Kult, kultura i okultno takođe se posvetljavaju i u njih unose dahovi čovekoljublja, pravde i slobodarstva, gde svakom pojedincu pripada unapred dodeljen dar shodno njegovim zahtevima prema samom sebi, svetu u kom živi i odnosu prema bitiju. Budući da je taj »odnos« živ, njega ne može čak ni u vidu dobro marketinški uvijenog ideološkog surogata, da zameni shematizam kategorija sračunat na »status quo«, jer ne može ni da se sprovodi bez preduslova egzistencije zarobljenog uma i pratećih fenomena nepoštovanja ljudske ličnosti i njenog dostojanstva u svim ključnim pitanjima gde je potrebna volja koja prikazuje snimke stanja uma u kojima se ličnost nalazi. Dostojne poštovanja moraju da budu jednako sumnje i nedoumice, jer sve su **aporije — Euporije** ili, sva bespuća imaju svoja ishodišta i rešenja. Stoga je umesnije govoriti o »metafizikama«, a ne nekoj monolitnoj »metafizici« kao unapred poznatoj i jednom za svagda definisanoj koncepciji stvarnosti.

Ističemo od Hegela najžešće isticani pojam »umne volje«, ali ne i sa zatvaranjem u njegovu »gvozdenu nužnost pojma«, koja bi kao neki oklop stezala stvarnost i saopštavala joj da je svaka neposlušnost neukalupljivanja u nju nešto što je samu dezavuiše. Za nas je daleko značajniji nivo idejnosti ili povišena svest, koja otvara poglede na ono što stvarnost čini stvarnošću bez spoljašnjih autoritarnih obezbeđivanja tzv. »legitimiteta iskaza«. Kompetencija govora o revolucionarnim zbivanjima i samom pojmu revolucije, pa bila ona mišljena kao permanentno događanje utopijskog carstva autoritarnih priroda, ili pak kao hajdegerijansko »mišljenje revolucije« sa nečistom savešću prohujale intelektualne zaraze sekularizovanom komunističkom kvazireligijom([9]), u teorijskom pogledu uvek će morati da ustukne pred filosofskom praksom borbe mislioca sa samim sobom. U tom pogledu, istinski filosofski velikan, aristokrata među samostalnim ljudima slobodnog duha, radikalno je razobličio sve revolucionarne ideje i pokrete postavljajući jedan preduslov: *»peristrophê hóles tês psychês* (preokret celokupne duševnosti). Platan, koji je na svojoj koži iskusio i samovolju titanije, i samovolju i ograničenja čuvene grčke demokratije, borbu za vlast video je kao nešto što mora da pretpostavlja ličnu odgovornost i preobražaj nižih strasti. U skladu s njim, što se tiče teme »radikalne izmene sveta«, valja nam da ustanovimo, kako radikalno može da se menja svet samo u sebi, a samim tim da prirodno do izmena dolazi i u prostorima na kojima obitavamo. Borba ideja mora da podrazumeva ljudsku ličnost, njene mogućnosti i dostojanstvo, pa stoga najveća odgovornost pada na onaj deo teorijskog delovanja, koji je Karl Marks sa prezirom odbacio u svom revolucionarnom poduhvatu — na razumevanje i tumačenje kao valjano i dovoljno. »Beseda na Gori« morala bi da prethodi svakoj »klasnoj borbi«, ako ona već nije sračunata na gole pogrome i zatiranja svega neistomišljeničkog i različitog. Uostalom, novoplatoničko ubeđenje, koje je sa dovoljno ubedljivosti istakao Hegel, da je »UM sposoban da shvati protivrečnosti«, jeste i osnovno ubeđenje filosofa.

nicima, suzdržanošću i indiferentnošću. Da ova lavina sručivanja na sve što postoji ima zaista neku »formu«, pogotovo onu humanu i slobodarsku, njen tehnički pojam »prevazilaženja« sigurno ne bi pokrivao one destruktivne momente nasilja i bezrazložnog »čišćenja terena«, na koji je uvek u svom pohodu primoran. Kod Hegela pojam »prevazilaženja« podrazumeva borbu, kao uostalom i kod Platona, ali u sferi duha kao odmeravanje idejnih snaga i očitovanje energija paradigmi. Sekularizacija na brutalno zastrašivanje pred ispoljavanjem mišljenja ucenama i nasiljem, ne vodi nikakvom »razrešavanju i prevazilaženju«, nego strahovladi centralizacije moći u lako formalizovane sisteme kao oblike totalitarne vlasti i sterivanja — ne u mišije rupe — nego pod zemlju i infrastrukturne komunalne mreže. Socijalističko društvo dovelo je taj oblik do savršenstva, a socijalizam odvelo u kumirstvo i kultove moćnika.

(9) Izuzetan proboj na ovom polju pokazala je knjiga Nikole Miloševića *Antinomije marksističkih ideologija;* marksizam, boljševizam, staljinizam, Beograd: BIGZ, 1990. program SNO, Vuka Draškovića, misao Vladimira Staniića, direktora KC N. Sada i slobodoumlje »Samouprave« Siniše Nikolića, kojima pripadaju zasluge.